

АГРЕСИЯТА В УЧИЛИЩЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА УЧЕНИЦИТЕ

Цветелина Търпоманова¹, Петя Георгиева², Михаила Василева²,
Денислава Петрова²

¹УС „Инспектор по общественно здраве“, Медицински колеж, Медицински университет – Варна

²Студент, УС „Инспектор по общественно здраве“, Медицински колеж, Медицински университет – Варна

AGGRESSION IN SCHOOL THROUGH PUPILS' EYES

Tsvetelina Tarpomanova¹, Petya Georgieva², Mihaila Vasileva², Denislava Petrova²

¹TRS Public Health Inspector, Medical College, Medical University of Varna

²Student, TRS Public Health Inspector, Medical College, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Училищният тормоз и насилие постепенно се осъзнава като един от най-важните проблеми на съвременните образователни системи.

Целта на настоящото изследване е да се проучи мнението на учениците за наличието на агресия в училище, за мерките, които се предприемат, и да се генерират предложения от самите учащи за справяне с проблема. Изследването включва общо 174 ученици на възраст от 11 до 18 год. от Варна, Добрич, Шумен, Силистра, Търговище.

Болишинството от учениците са били свидетели на агресия (89,1%), а всеки втори (52,9%) е бил жертва на агресивно поведение. Във всеки клас има средно по 3-4 насилници и 3 жертви. Според половината от учениците (52,7%) мерките в училище срещу агресията (основно лекции, семинари или санкции) са неефективни. Болишинството от респондентите (87,8%) предлагат да се въведе специален предмет по здравно образование, който да започне от първи клас, да е с различна тематична насоченост, да дава възможност за изграждане на емоционална и социална компетентност и да включва съвременни интерактивни форми на обучение.

Ключови думи: училищен тормоз, агресия, насилник, жертва, агресивно поведение, предмет по здравно образование

ABSTRACT

School harassment and violence are gradually being recognized as some of the most important problems of modern education systems.

The purpose of this study is to examine pupils' opinion on the presence of aggression at school, the measures being taken, and to generate suggestions from the pupils themselves to address the problem. The study includes a total of 174 pupils aged 11 to 18 years old from Varna, Dobrich, Shumen, Silistra, and Targovishte.

The majority of pupils have witnessed aggression (89.1%), and every second one (52.9%) has been the victim of aggressive behavior. In each class there were on average 3-4 abusers and 3 victims. According to half of the pupils (52.7%), the measures in the school against aggression (mainly lectures, seminars or sanctions) are ineffective. The majority of respondents (87.8%) proposed the introduction of a special subject in health education starting from the first grade and having a different thematic focus, enabling the building of emotional and social competence and including contemporary interactive forms of training.

Keywords: school harassment, aggression, abuser, victim, aggressive behavior, subject in health education

ВЪВЕДЕНИЕ

Агресията е вродено и неотменимо качество на по-висшите живи същества, което гарантира борбата за съществуване и оцеляване (8). В последните години все повече зачестяват изнасяните в медийното пространство случаи на прояви на детско насилие, популяризират се кампании, свързани с кибертормоза в училищата.

Училищният тормоз и насилие постепенно се осъзнава като един от най-важните проблеми на съвременните образователни системи. Това е проблем, който може да има отрицателни последици за общата училищна атмосфера, тъй като учениците учат в състояние на постоянен страх; може да окаже влияние на целия живот както на агресорите, така и на жертвите.

Тормозът се различава от другите форми на агресия по това, че е враждебна, злонамерена агресия (извършвана с цел причиняване на физическо или психическо страдание); многократно (систематично, за продължителен период от време); от един индивид или група спрямо друг от позицията на злоупотреба със сила (2,7).

Насилието се дефинира като „агресивно поведение, чрез което извършителят използва собственото си тяло или даден предмет (включително и оръжие), за да нанесе травма или чувство на дискомфорт върху друг индивид“ (10).

Като цяло насилието се разглежда като „умишлено използване на физическа сила, възможна или реална, срещу даден индивид, група от хора или общности, която или завършва със, или има голяма вероятност да завърши с наранявания, смърт или психологически травми, невъзможност за развитие или загуба“ (12). В този смисъл насилието е агресивно поведение, което може да се изразява във физическо или психическо (емоционално) малтретиране (11).

Училищното насилие може да се изразява под формата на индиректно и преднамерено изолиране на някого от другите, клюки, клевети. В подобни случаи агресорът убеждава другите да атакуват жертвата вместо него. Такива появи се разглеждат като „асоциално поведение в училищата, които обхващат целия спектър на вербално и невербално взаимодействие между индивидите, които са активни в или извън училище“ (3,9).

Целта на настоящото изследване е да се проучи мнението на учениците за наличието на агресия в училище, за мерките, които се предприемат, и да се генерират предложения от самите учащи за справяне с проблема.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Изследването включва общо 174 ученици на възраст от 11 до 18 години от Варна, Добрич, Шумен, Силистра, Търговище. Направено е анкетно проучване със самоописателен въпросник за тормоза от връстниците в училище (4,5) на 100 души и нестандартизирано индивидуално интервю на 74 души. Първият инструмент дава възможност за по-обективно верифициране на действителното състояние в класовете (среден брой агресори и жертви), докато вторият набляга на оценката на мерките в училищата и личните предложения за учениците за въвеждането на ефективни способи за намаляване на агресията. Изследванията са проведени от студенти от първи курс от специалност „Инспектор по обществено здраве“ в Медицински колеж – Варна през март-април 2019 г.

РЕЗУЛТАТИ

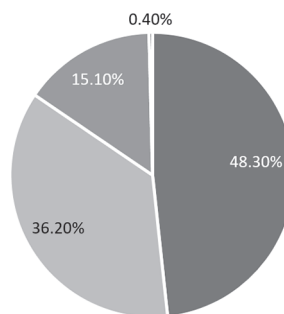
Не е правена характеристика по пол, възраст и населено място, тъй като целта на проучването е да се оцени единствено мнението на учениците по зададените въпроси.

Болшинството от учениците са били свидетели на агресия (89,1%). Не са били свидетели съответно едва 10,9 %. Тревожен е фактът, че всеки втори ученик (52,9%) е бил жертва на агресия. Като агресори са се самоопределили 4,5% от анкетираните.

Според учениците във всеки клас има средно по 3-4 насилници и 3 жертви.

Децата, които се самоопределят като жертви, са реагирали различно при оказването насилие – около 1/5 (23%) не са казали на никого, 43% са споделили с приятел и по около 1/3 са обсъдили проблема с учител и/или родител.

Повече от 2/3 от учениците, които са били свидетели на агресия, се намесват по някакъв начин в ситуацията – пряко (сами или с приятели

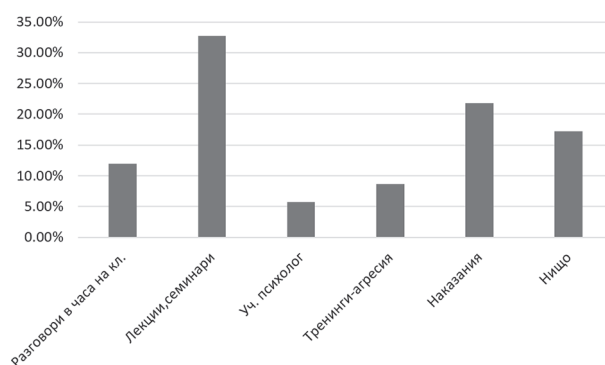

■ Намесвам се ■ Помощ от учител ■ Не се намесвам ■ Зависи

Фиг. 1. Реакция при наличието на агресия

се опитват да спрат агресивните действия) или непряко (търсят помощ от учители). Интересно е, че повечето от тези, които сами са били обект на агресия, са много активни при наличие на тормоз към други ученици. Около 15% от изследваните считат, че не бива да се намесват по никакъв начин в ситуации на насилие, а за 0,4% решението ще бъде взето в зависимост от познанството/приятелските отношения с жертвата (Фиг. 1).

По отношение на училищните мероприятия във връзка с агресията, очаквано на първо място е провеждането на лекции, семинари и анкети (33%). В разговорите с учениците стана ясно, че такива мероприятия се организират най-често веднъж годишно, рядко се провеждат в часа на класа. Проучванията показват, че за да бъдат ефективни превантивните действия, те трябва да бъдат системни. Следващите по честота са наказанията, които са ситуативни – т.е. след конкретно действие на тормоз. Притеснителен е фактът, че според 17% от учениците в техните училища не се прави нищо по отношение на агресивно поведение. Разговорите с класния ръководител също се провеждат при наличие на проблем (тормоз). Изненадващ е и относително niskият процент (5,7%) на посочилите училищния психолог като лице, което провежда интервенции във връзка с агресията. Не е висок и делът на учениците, които споделят, че в техните училища се организират модули за справяне с агресивното поведение – под формата на обучения, тренинги и др., което е действително доказан ефективен подход. В минимален процент (1,5%) са посочени други мерки – контрол от учители, полиция, „ден на розовата тениска“ (Фиг. 2).

Фиг. 2. Мерки срещу агресията в училище

Според половината от учениците (52,7%) мерките в училище срещу агресията са неефективни. По-малко от една трета (29,7%) считат, че мероприятията са частично ефективни или имат временен ефект, а 17,6% от респондентите са на

мнение, че в училище се предприемат достатъчно адекватни и ефективни действия срещу агресивните прояви.

Самите ученици също имат предложения по отношение на справянето с проблема. Най-голям процент от изследваните ученици предлагат да се прилагат/засилят наказанията при проявена агресия. Почти еднакъв е делът на тези, които считат, че би трябвало да се проведат срещи с училищния психолог, както и да се ангажират родителите и учителите при наличие на проблемно поведение. Всеки шести ученик няма предложения. Някои смятат, че нищо няма да се промени, каквито и мерки да се приложат, други – че идеите им няма да бъдат възприети.

Относително niskък е делът на учениците, които предлагат ефективни мерки за превенция на агресивното поведение – часове, в които да се обсъжда психо-емоционалното възпитание (9,2%) и тренинги за контрол на агресията (6,9%). Очевидно в тези училища има опит с провеждането на подобни мероприятия, които са оценени положително от учащите.

Другите мерки, които се предлагат от малка част (4,6%) от изследваните са: въвеждане на оценка за поведение, проверки на входа на училище и провеждане на лекции/семинари по темата агресия (Фиг. 3).

Фиг. 3. Предложения на учениците за справяне с агресията

В хода на интервюирането на учащите студентите инспектори по обществено здраве са поставили на дискусия въпроса „За или против въвеждането на специален предмет по здравно образование“. Учудващо висок е процентът на учениците, които подкрепят това предложение – 87,8%. Против въвеждането на такъв предмет са само 6,8%, а 5,4% не могат да преценят.

ОБСЪЖДАНЕ

Очевидно проблемът с агресията в училище все повече са изостря и въпреки мерките, които се вземат от ръководствата на учебните заведения, резултати няма или са с краткосрочен ефект. На базата на изследването студентите инспектори формулираха няколко основни акцента:

- Разширяване на изследването с включване на още училища и населени места;
- Преразглеждане на учебните планове и програми с оглед свърхнатоварването на учениците, което генерира агресивно поведение (1,6);
- Създаване на страница във фейсбук, в която да се публикуват снимки, клипове, информация относно агресията в обществото и нейните последици;
- Въвеждане на форми за задължително включване на родителите не само при корективна, но и в превантивната дейност;
- Въвеждане на предмет по здравно образование със съответната методическа разработка. В този час се предвижда и провеждането на всички превантивни мероприятия с основна практическа насоченост – тренинги, ролеви игри и други интерактивни форми. Здравното образование трябва да започне от първи клас и да надгражда в различните свои области знания, нагласи и умения в учениците във всички класове – да се започне с изграждането на здравословен хранителен режим и навик за физическа активност в 1-ви клас и да се завърши с изграждане на умения за партньорство и родителство в 11-12 клас. Дейностите трябва да са подходящи за съответния възрастов период. Здравното образование може да е насочено към широк кръг от теми като емоционално и психично здраве, хранене, алкохол, тютюнопушене и употреба на други психоактивни вещества, сексуално и репродуктивно здраве. По отношение на превенцията на агресивното поведение е важно още в ранна училищна възраст да се изгради умение за емоционална и социална компетентност у децата и те да бъдат научени на безопасни и креативни начини за отреагиране на натрупаната агресия.

Не на последно място дейностите, свързани със здравното образование, трябва да се осъществяват от обучени специалисти/екипи. Тук място категорично трябва да намерят и здравните инспектори.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Училището е отговорно не само за опазване на здравето на децата и младите хора, но и за изграждане на система от знания, умения и позитивни нагласи за здравословно поведение у всеки ученик. Ето защо психическото и физическото благополучие трябва да станат една от задачите на училищното образование.

Наред с оптимизиране на превантивните дейности, трябва да се отстоява здравното образование като предмет да стане част от задължителната подготовка на учениците, да бъде включено в държавното образователно изискване за учебно съдържание и часовете да се провеждат от квалифицирани хора, преминали специално обучение.

ЛИТЕРАТУРА

1. Дончева, Цв., Мутафова Е, Здравкова Ст. Учение без напрежение и агресия? Мисията почти невъзможна, Здравна икономика и мениджмънт- год.VIII, бр. 2 (28), ИК Стено, Варна, 2008, 40-47
2. Зографова, И., Проблеми на агресивността у човека, София, 1987
3. Иванов, И., Агресията и насилието в училище, Педагогика, година LXXXV, кн.1, 2013
4. Калчев, П. Тормос и виктимизация от връстниците, София, издателство Парадигма, 2003
5. Калчев, П. Тормосът от връстниците в училище. Метод за оценка, 2015, http://phls.uni-sofia.bg/documents/articles/1853/Bullying_Research_Manual.pdf
6. Мерджанова А., Радева, А., Търпоманова Цв., Училищната среда като социален фактор, моделиращ агресивното поведение на учениците, Социална медицина- Vol 1, No 3, 2015, СоцМед София, 13-15
7. Попов, Хр. Човешката агресия. Color Studio – София, 1999.
8. Чавдаров, Д., Агресията От двигател на прогреса до бруталното насилие, София, 2008
9. Huybregts, I., Vettenburg, N., D'Aes, M. Tackling violence in schools: A report from Belgium. In P. K. Smith (Ed.), Violence in

- schools: The response in Europe. London: Routledge Falmer, 2003
10. Olweus, D., R. Catalano, R., Slee P. The nature of school bullying: A cross-national perspective. London: RoutledgeFalmer, 1999
 11. O'Moore, M. Defining violence: Towards a pupil based definition. NoVAS RES CONNECT Initiative. June 14, 2006
 12. World Health Organization (WHO) World Report on Violence and Health. Geneva, 2002

Адрес за кореспонденция:
доц. д-р Цветелина Търпоманова, д.м.
Медицински колеж – Варна, УС ИОЗ
Медицински университет – Варна
бул. „Цар Освободител” 84
Варна, 9000
e-mail: dr_tarpomanova@abv.bg